

Omgang met ratten en muizen in dierplagen

Duurzaam en Verantwoord?

-Samenvatting-



Universiteit Utrecht



WAGENINGEN
UNIVERSITY & RESEARCH

© Centre for Sustainable Animal Stewardship (CenSAS), 2018.

Samenvatting van het rapport 'Omgang met ratten en muizen in dierplagen – Duurzaam en verantwoord?'. Het volledige rapport is op te vragen bij CenSAS of te downloaden op de website van CenSAS, onder 'Wat doen wij'.

Contact

Centre for Sustainable Animal Stewardship

E-mail: CenSAS@uu.nl

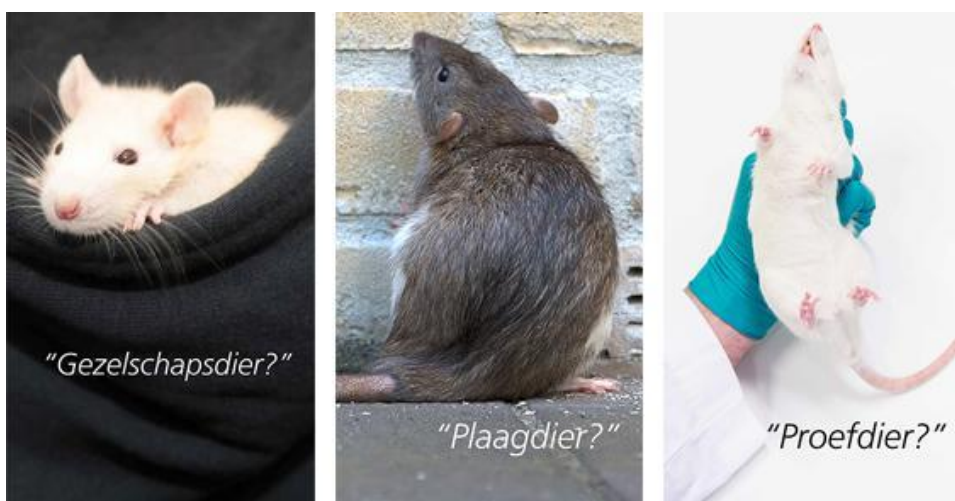
Website: www.censas.org

Naar een duurzame en verantwoorde omgang met plaagdieren: samen kom je verder!

Is de omgang met ratten en muizen in dierplagen duurzaam en verantwoord? Dit was de centrale vraag in de quick scan over de omgang met plaagdieren, die door CenSAS op 22 maart 2018 bij het Kennis- en Adviescentrum Dierplagen (KAD) in Wageningen werd gepresenteerd aan de stakeholders. In de quick scan werd onderzocht wat de rol van dierenwelzijn in dierplaagbeheersing is, welke ethische aspecten van toepassing zijn op de omgang met plaagdieren en wat er gedaan kan worden om te komen tot een verantwoorde en duurzame omgang. Hiertoe werden een literatuurstudie en stakeholderanalyse uitgevoerd. Er werd gesproken met 19 personen uit 15 organisaties, waaronder onderzoekers, dierplaagbeheersers en -adviseurs, dierenbeschermers, overheden en vertegenwoordigers van de levensmiddelenhandel en agrarische sector.

Omgang met plaagdieren: een blinde vlek

Uit het onderzoek komt naar voren dat dierenwelzijn en morele status van ratten en muizen in de huidige praktijk van dierplaagbeheersing volledig onderbelicht blijven. Terwijl het welzijn van ratten en muizen die bijvoorbeeld als proefdier worden gebruikt wettelijk streng is beschermd, is dit voor wilde ratten en muizen niet het geval. Voor deze dieren is wettelijk bijzonder weinig geregeld, met als gevolg dat mensen met deze dieren bijna kunnen doen wat ze willen. Dit is opmerkelijk als we bedenken dat ze in hun capaciteiten, bijvoorbeeld het ervaren van pijn en ongerief, niet afwijken van hun gedomesticeerde broertjes en zusjes. Het is niet alleen een theoretisch probleem of die verschillen terecht of juist inconsistent zijn. Het gebrek aan aandacht levert ook praktische problemen op. Met aan de ene kant de toenemende maatschappelijke aandacht voor dierenwelzijn en aan de andere kant de toenemende overlast die door ratten en muizen wordt ervaren, is het te verwachten dat er een toename komt van vragen en problemen die gaan over het welzijn en de positie van dieren, zoals ratten en muizen die we als plaag ervaren.



De rat in 3 verschillende contexten. De omgang is in elke context anders.

Omgang kan zorgvuldiger

Uit de gesprekken met stakeholders wordt duidelijk dat zij van mening zijn dat de omgang zorgvuldiger kan en moet. Dat kan, bijvoorbeeld door meer preventieve maatregelen toe te passen en dierenwelzijn meer aandacht te geven in preventie en bestrijding. Bovendien wordt het beheersen van dierplagen daardoor effectiever. De quick scan resulteerde in 5 concrete thema's waarop verbeteringen mogelijk zijn, namelijk (I) meer bewustzijn bij particulieren, (II) breder en beter toepassen van een geïntegreerde aanpak, het zogenaamde *Integrated Pest Management*, (III) een betere wettelijke bescherming van ratten en muizen, (IV) meer aandacht voor dierenwelzijn en (V) een betere coördinatie en monitoring.

I. Meer bewustzijn bij particulieren

Kennis en kunde ontbreekt vaak bij particulieren, maar ook bij professionele opdrachtgevers. Het gaat dan om kennis van ratten en muizen als onderdeel van het ecosysteem waarin wij leven en waarin de dieren bovendien een nuttige rol vervullen. Ze ruimen bijvoorbeeld de omgeving op en houden onze riolen open. Het zijn, eigenlijk net als mensen, dieren die zich uitstekend kunnen aanpassen aan uiteenlopende omstandigheden en elke kans die ze krijgen benutten. Daarnaast zijn veel mensen zich niet bewust van de rol die zij zelf spelen bij het ontstaan van overlast door ratten en muizen. In veel gevallen creëren mensen zelf gunstige omstandigheden voor de dieren, doordat we slordig omgaan met ons afval en voedsel. Door de inrichting van onze leefomgeving en de manier van bouwen bieden we de dieren bovendien tal van schuil- en nestgelegenheden aan. We faciliteren de dieren dus eigenlijk in hun strategie van overleven. Mensen kunnen en moeten zelf meer verantwoordelijkheid nemen in het voorkomen van overlast via betere preventie. Gemeenten kunnen daarin een belangrijke rol spelen middels het voorlichten van particulieren, het verstandig inrichten van gebieden en hun afvalbeleid. We moeten dieren niet straffen voor de fouten die we zelf maken en beseffen dat we ons ecosysteem delen met dieren, waaronder ratten en muizen. Alleen op die manier kan er sprake zijn van een duurzame aanpak van dierplagen.



Voorbeeld van hoe gedrag van mensen en afvalbeleid van gemeenten invloed hebben op overlast door ratten en muizen. Foto: Maite van Gerwen.

II. Het breder en beter toepassen van *Integrated Pest Management* (IPM)

Sinds 2017 gelden er extra eisen voor het buitengebruik van rattengif. Wanneer mensen rodenticiden voor het doden van ratten buiten gebouwen willen gebruiken, moeten zij voldoen aan de principes van *Integrated Pest Management* (IPM) en hiervoor gecertificeerd zijn. IPM heeft als uitgangspunt het voorkomen van de aanwezigheid van ratten door het treffen van werende maatregelen. Als werende maatregelen niet voldoende zijn, moeten eerst niet-chemische middelen zoals klemvallen worden ingezet en pas als dat ook niet voldoende is, mag er gif gebruikt worden. Stakeholders zijn van mening dat IPM een goede ontwikkeling is, maar dat het breder en beter kan worden toegepast. Preventie moet in alle gevallen het uitgangspunt zijn, dus ook voor het tegengaan van overlast door muizen en voor het gebruik van niet-chemische middelen. Het toepassen van IPM zou een voorwaarde moeten zijn voor het doden van plaagdieren in het algemeen. Ook opdrachtgevers van plaagdierbeheersers en ontwerpers en ontwikkelaars van nieuw- en verbouw moeten het belang van werende maatregelen inzien en bereid zijn om hierin te investeren. Dit is nu vaak niet het geval. Voor het goed toepassen van werende maatregelen, is bovendien meer kennis over de ecologie van ratten en muizen nodig. Tot slot zijn stakeholders van mening dat het Bouwbesluit, waarin regels zijn opgenomen voor het buiten houden van muizen en ratten, moet worden aangepast. Er staat nu bijvoorbeeld dat gebouwen alleen openingen mogen hebben die kleiner zijn dan 1 cm breed. Hier kan een muis echter met gemak door naar binnen.

III. Een betere wettelijke bescherming voor ratten en muizen

Ratten en muizen zijn wettelijk gezien minder goed beschermd dan andere in het wild levende dieren en zij zouden volgens een aantal stakeholders en onderzoekers eenzelfde status moeten krijgen. Als hun status verandert wordt het belang van preventieve maatregelen, het toepassen van alternatieven voor doden en dierenwelzijn groter. Er is dan sprake van een strikter 'nee, tenzij' beleid, waarin IPM als voorwaarde wordt gesteld voor het doden van plaagdieren en er enkel methoden worden ingezet waarbij rekening wordt gehouden met dierenwelzijn. Daarmee is het zinnig om te kijken hoe de 3V-principes (vervanging, vermindering en verfijning) uit de proefdierkunde toegepast kunnen worden als uitgangspunt voor verantwoordere omgang met plaagdieren. Stakeholders vinden het wel van belang dat het allemaal toepasbaar is in de praktijk en dat eventuele aanpassingen in de wetgeving de overige verbeterpunten ondersteunen en niet tegenwerken.

IV. Meer aandacht voor dierenwelzijn

In de ontwikkeling en toepassing van methodes voor dierplaagbeheer is nu weinig tot geen aandacht voor dierenwelzijn. Dit moet en kan anders. Hoewel de focus op preventie moet liggen en dieren dus in eerste instantie moeten worden geweerd in plaats van gedood, kan het soms toch nodig zijn om dieren te doden. Het doden moet echter alleen nog worden gedaan met middelen die zo min mogelijk dierenleed met zich meebrengen. Dit houdt in dat de middelen het dier zo snel en pijnloos mogelijk moeten doden. Om deze middelen te ontwikkelen is kennis en wellicht meer onderzoek nodig. Ook is het mogelijk om reeds bestaande middelen te gaan certificeren op basis van dierenwelzijn. Middelen die veel dierenleed tot gevolg hebben moeten niet meer worden verkocht en gebruikt of enkel zijn voorbehouden aan professionals die beschikken over een vakbekwaamheidsbewijs. Professionals moeten in hun opleiding en werk ook

doordrongen zijn van het belang van dierenwelzijn. Het invoeren van een eed aan het einde van hun opleiding zou hier bijvoorbeeld aan kunnen bijdragen.

V. Beter coördinatie en monitoring

Verantwoordelijkheden met betrekking tot dierplaagbeheersing zijn versnipperd onder diverse overheidslagen, ministeries en stakeholders. Centrale coördinatie en monitoring ontbreken, waardoor er weinig zicht is op de omgang met plaagdieren en de effecten van beheersing. Een centrale monitoring van onder andere de mate van overlast en de methoden die worden toegepast om overlast tegen te gaan, is nodig om de effecten van dierplaagbeheersing te meten en het draagt bij aan het beter toepassen van IPM. Een centraal orgaan dat de coördinatie op zich neemt is nodig voor het houden van overzicht, het bij elkaar brengen en houden van partijen en het verzorgen van centrale aansturing. De Rijksoverheid is hier de eerste verantwoordelijke voor. Ze hoeft dit echter niet per se zelf te doen, maar kan de taak ook uitbesteden aan bijvoorbeeld een in te stellen 'Adviesraad voor Duurzaam Dierplaagbeheer'. Deze raad kan dan samen met stakeholders zorgen voor het verder uitwerken en implementeren van duurzaam en verantwoord beheer van dierplagen op basis van de eerdergenoemde 4 voorstellen voor verbetering.

Grote bereidheid tot samenwerking bij stakeholders: samen kom je verder!

Het onderzoek en de brainstorm met stakeholders vormen een eerste inventarisatie en aanzet voor het voeren van een bredere dialoog over de omgang met dieren die mensen als ongewenst beschouwen. Er is een sterkte bereidheid onder stakeholders om gezamenlijk te werken aan het uitwerken van een kader en praktijkgerichte voorstellen voor een verantwoorde en duurzame omgang met plaagdieren. Het negatieve imago dat deze dieren hebben, zou geen reden moeten zijn om dieronvriendelijk met ze om te gaan. Ook zij verdienen een verantwoorde behandeling. CenSAS gaat hier, samen met stakeholders, verder mee aan de slag.



Overzicht van de stakeholders die betrokken waren bij de quick scan over de omgang met ratten en muizen in dierplagen.

